

з'їзду Компартії радянському суспільстві, але й за часів сталінщини. Люди розуміли всю нещирість та абсурдність радянської виборчої системи, зневажливо ставилися до своєї формальної ролі у радянських ритуалах. Попри терор та репресії, вони знаходили спосіб долати задушливу атмосферу нав'язаного силоміць ідеологічного одноманіття та політичної одностайності, висловлюючи своє справжнє ставлення до радянської дійсності у вузькому колі однодумців або застосовуючи приховані форми протесту. Виразно заперечують наявність в СРСР непорушного ідейного моноліту події у західноукраїнському регіоні, мешканці якого в повоєнний період не лише не приховували негативного ставлення до радянського режиму, а й активно йому протистояли. А їхня вимушена інтеграція до радянської політичної системи супроводжувалася появою різних форм подвійної свідомості, що дозволяло західним українцям довгий час зберігати національну та регіональну ідентичність. Однак, тривале перебування українських територій у межах чужого соціокультурного та цивілізаційного простору все ж призвели до спотворення базових цінностей української ментальності, спровокували глибоку суспільну екзистенційну кризу та проблему самоідентифікації українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кимерлинг А. Выборы в Верховный Совет СССР 1946 года в Молотовской области как пример мобилизационной политической кампании. Вестник Пермского университета. Серия: История. Пермь. 2016. Вып.4 (35). С.109.
2. Стасюк О. Протистояння влади та націоналістичного підпілля під час виборчих кампаній 1946-1947 років у західноукраїнських областях. Військово-науковий вісник Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Львів. 2016. Вип. 26. С. 174-188.

З ІСТОРІЇ РУХУ ОПОРУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЛЬВОВА НА ПОЧАТКУ 1950-Х РОКІВ

Трофимович В. В.

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії ім. проф. М. П. Ковальського
Національного університету «Острозька академія»*

Трофимович Л. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних наук
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

У післявоєнний період з подвоєною силою розгорнувся на Західній Україні ідеологічний наступ сталінізму, який супроводжувався широкомасштабними репресивними акціями, масовими депортаціями населення, нещадним придушенням будь-яких проявів інакомислення, безперервним вишукуванням

«ворогів» і «підозрілих». Особливо яскраво це проявилось у різко негативному ставленні до інтелігенції, зокрема, неприхованому морально-політичному цькуванні і переслідуванні патріотично настроєної студентської молоді, яку звинувачували у пропаганді так званого «буржуазного націоналізму», співробітництві з ОУН і УПА, створенні підпільних організацій, несприйнятті національної політики комуністичної партії тощо.

Участь студентів у русі Опору – недостатньо досліджена сторінка історії національно-визвольних змагань на західноукраїнських теренах. Здійснюючи пошукову роботу у фондах Державного архіву Львівської області, автори натрапили на документи і матеріали, які тривалий час були недоступні науковцям. Вони цінні насамперед тим, що повертають із забуття тих, хто, не боячись «недремлючого ока правосуддя», вступав у зіткнення з тоталітарним режимом, відстоюючи національні і загальнолюдські цінності [2, с. 87-97].

Автори документів, самі того не бажаючи, заперечують пропагандистські заяви офіційної влади про лише поодинокі випадки студентського невдоволення останньою і, навпаки, вказують на розгалужену мережу підпільних організацій, на глибоке проникнення у свідомість передової молоді національно-визвольних ідей.

Як випливає з довідки «Про засміченість вищих навчальних закладів Львова ворожим і політично сумнівним елементом», підготовленої 7 лютого 1952 р. начальником Управління МДБ УРСР по Львівській області Майструком на ім'я секретаря Львівського обкому КП(б)У Литвина з грифом «цілком таємно», протягом 1950-1951 рр. органи держбезпеки викрили і ліквідували 8 молодіжних націоналістичних організацій і груп, до складу яких входили студенти львівських вузів. За цей же період було заарештовано 82 студенти, які здійснювали за завданням підпілля ОУН антирадянську діяльність. Звідси також дізнаємося, що у вересні 1950 р. була викрита молодіжна група, яку очолював студент політехнічного інституту Теодор Гривна. Останній встановив тісні взаємовідносини зі студентами, котрі були «вихідцями із соціально-ворожого середовища (дітьми куркулів, репресованих органами радянської влади, та служителів релігійних культів), яких обробляв в антирадянському і націоналістичному дусі. Прищеплював їм ворожі ідеї про необхідність ведення боротьби проти «більшовиків», за створення так званої «Самостійної України»... Учасники групи поширювали антирадянські листівки серед студентів м. Львова, а також влаштовували нелегальні зборища, де вивчали оунівську літературу» [1, с. 12].

У вищенаведеному документі повідомлялося, що у березні 1951 р. викрита молодіжна антирадянська організація «Кров України», яку створив і очолив студент торгово-економічного інституту Богдан Криса. Серед 13-ти заарештованих її учасників семеро були студентами місцевих вузів. Згідно вміщеного тут матеріалу, своїм основним завданням вони ставили проведення активної боротьби проти радянської влади, за створення «Самостійної України». Зокрема, кожен учасник організації здійснював націоналістичну пропаганду серед української молоді, залучав до неї нових членів і створював мережу так званих симпатиків, призначену для виконання певних доручень. З метою посилення впливу на молодь організацією було прийнято рішення підготувати і випустити спеціальний журнал під назвою

«Самостійник». Під час арешту було вилучено вогнепальну зброю, друкарську техніку та різноманітну оунівську літературу.

Знайомство з виявленими фактами переконує, що в любові до рідної мови, захопленні історичним минулим українського народу, його національно-визвольними традиціями, культурною і духовною спадщиною сталінщина вбачала прояви «буржуазного націоналізму», який тоді вважала своїм головним ворогом.

Віднайдені матеріали підтверджують грубе втручання адміністративно-командної системи в науку і навчальний процес, відверте прагнення їх ідеологізувати, наростаючу готовність вишукувати серед студентського і викладацького складу реальних, потенційних чи вигаданих «ворожих і політично сумнівних елементів». Від часто уживаних тут штампів, як-от: «банди», «бандпособник», «терорист», «націоналіст», «вороже настроєний елемент», «агент іноземної розвідки» віє духом горезвісних політичних процесів 30-х рр. в СРСР, досвід і механізм проведення яких був перенесений і запроваджений у краї. Аналіз знахідки породив чимало запитань і сумнівів: яка частка правдивості у ній, чи не є деяка інформація майстерною фальшивкою, виготовленою «компетентними органами» з метою дискредитувати тих чи інших осіб, як склалася їх подальша доля?

Авторам непросто відшукати правильні відповіді на ті чи інші питання. Проте вони вважають своїм обов'язком розповісти про людей, які за любов до рідного краю мусили терпіти ув'язнення, поневір'я, переслідування, недовір'я, підозру тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Львівської області. Ф-п. 3. Оп. 4. Спр. 495. С. 51.
2. Трофимович В. До питання про рух Опору у львівських вузах у 40-50-ті роки. Республіканець. 1994. № 2. С. 87-97.

ЦІНІСНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ФЕНОМЕН

Базилевський І. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
факультету географії, історії та туризму
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Лопачька Н. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії, завідувач кафедри історії
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*